



PRIMLJENO:	16. 12	20 22	GOD.
KLASIFIKACIONI BROJ:	33/22 - 5/19		
TEŽA:			
EPA:	614 XXVII		
SKRAĆENICA:		PRILOG:	

SKUPŠTINA CRNE GORE

n/r Danijeli Đurović, predsjednici

Poštovana,

Na osnovu člana 148 Poslovnika Skupštine Crne Gore podnosim tri amandmana i predlog zaključka na PREDLOG ZAKONA O BUDŽETU CRNE GORE ZA 2023. GODINU.

Poslanik,

Prof. dr Branko Radulović

AMANDMAN 1

U članu 14 Predloga Zakona o Budžetu Crne Gore za 2023. godinu, poslije stava 1 dodaje se novi stav koji glasi:

„Država će se u 2023. godini zadužiti, kada se stvore neophodne zakonske i ostale pretpostavke, i za finansiranje izrade projektne dokumentacije, kroz kreditne aranžmane i na drugi način, za realizaciju kapitalnih projekata, u iznosu do 43.000.000,00 eura, i to:

- 1) Za Studiju održivog multimodularnog i intermodularnog transporta u Crnoj Gori, u iznosu do 1.000.000,00 eura;
- 2) Za dovršetak izrade projektne dokumentacije (Studija opravdanosti, Idejni projekat i Glavni projekat) za trasu brze saobraćajnice Sukobin – Debeli Brijeg, u iznosu do 5.000.000,00 eura;
- 3) Za dovršetak izrade projektne dokumentacije (Studija opravdanosti, Idejni projekat i Glavni projekat) za trasu auto-puta Bar-Boljare, u iznosu do 15.000.000,00 eura;
- 4) Za Studiju opravdanosti izgradnje Jadransko-jonskog auto-puta, kontinentalna varijanta, u iznosu do 1.000.000,00 eura;
- 5) Za inoviranje Studiju rekonstrukcije, rehabilitacije i modernizacije pruge Bar-Beograd, za trasu Bar-Vrbnica, u iznosu do 1.000.000,00 eura;
- 6) Za inoviranje Studije integracije, restrukturiranja i modernizacije Luke Bar, u iznosu do 1.000.000,00 eura;
- 7) Za inoviranje Master plana razvoja aerodroma Crne Gore, u iznosu do 1.000.000,00 eura;
- 8) Za unapređenje i izradu tehničke dokumentacije (Studija opravdanosti, Idejno rešenje i Glavni projekat na osnovu novog projektnog zadatka) za izgradnju HE“Komarnica“, HE“Piva II“ i HE“Kruševo“, koje bi funkcionisale reverzibilno, u taktu, proizvodeći tkz. vršnu energiju, u iznosu do 3.000.000,00 eura;
- 9) Za inoviranje Studije valorizacije voda hidroakumulacionog objekta Bilećko jezero, u iznosu do 1.000.000,00 eura;
- 10) Za izradu tehničke dokumentacije (Studija opravdanosti, Idejno rešenje i Glavni projekat) za izgradnju HE“Boka“/HE“Sutorin“, u iznosu do 3.000.000,00 eura;
- 11) Za izradu Ekspertize ekološke rekonstrukcije TE“Pljevlja I“ i eksploatacije uglja, u iznosu do 1.000.000,00 eura;
- 12) Za inoviranje Master plana gasifikacije Crne Gore, u iznosu do 1.000.000,00 eura;
- 13) Za izradu Master plana valorizacije vjetro potencijala u Crnoj Gori, u iznosu do 1.000.000,00 eura;

- 14) Za izradu Master plana valorizacije sunčevog zračenja u Crnoj Gori, u iznosu do 1.000.000,00 eura;
- 15) Za izradu Master plana valorizacije biomase u Crnoj Gori, u iznosu do 1.000.000,00 eura;
- 16) Za izradu Studije opravdanosti proizvodnje zelenog vodonika u Crnoj Gori, u iznosu do 1.000.000,00 eura;
- 17) Za izradu Studije opravdanosti izgradnje mini nuklearnih elektrana na Zapadnom Balkanu, u iznosu do 1.000.000,00 eura;
- 18) Za izradu Studije unapređenja energetske efikasnosti zgrada i Programa podrške poboljšanju energetske efikasnosti zgrada i ugradnje solarnih panela, u iznosu do 1.000.000,00 eura;
- 19) Za izradu Studije valorizacije crvenih boksita i integrisane proizvodnje i prerade aluminijuma u Crnoj Gori, u iznosu od 1.000.000,00 eura;
- 20) Za izradu Studije integrisane proizvodnje i prerade čelika u Crnoj Gori, u iznosu od 1.000.000,00 eura;
- 21) Za izradu Studije ekološke proizvodnje cementa u Opštini Pljevljima, u iznosu od 1.000.000,00 eura;

Poslije stava 2 dodaje se novi stav koji glasi:

„Država će u narednih šest godina, počev od 2023. godine, kada se stvore neophodne zakonske i ostale pretpostavke, izdati garancije u ukupnom iznosu do 1.850.000.000,00 eura, i to:

- 1) Za izgradnju HE“Komarnica“, HE“Piva II“ i HE“Kruševo“ u iznosu do 1.200.000.000,00 eura;
- 2) Za izgradnju HE“Boka“ /HE“Sutorin“, u iznosu do 400.000.000,00 eura;
- 3) Za integraciju, restrukturiranje i modernizaciju Luke Bar, kao i otkup akcija „Luka Bar“AD i vraćanje u državno vlasništvo „Port of Adria“AD, u iznosu do 100.000.000,00 eura;
- 4) Za modernizaciju i restrukturiranje „Aerodromi Crne Gore“AD, u iznosu do 150.000.000,00 eura.

U skladu sa navedenim vrši se prenumeracija stavova.

OBRAZLOŽENJE

Potrebna finansijska sredstava u iznosu do 43 miliona eura će se obezbijediti na način kao iz člana 15. Iznos sredstava biće značajnije manji finansijskom podrškom EK i od drugih subjekata, već obezbeđenim sredstvima, planiranim sredstvima u budžetu za te namjene i osnivanjem Instituta za razvoj Crne Gore.

Novi ekonomski model rasta i razvoja je od krucijalne važnosti po budućnost Crne Gore.

Da bi se usvojio novi ekonomski model rasta i razvoja neophodno je zadovoljiti mnoge preduslove i sprovesti pune strukturne reforme.

Politička stabilnost i izbor kompetentne vlade i funkcionalne većine je uslov postizanja ukupnog društvenog progressa.

Uspostavljanje pravne države, revizija koruptivne i retrogradne prošlosti, raskid protizakonitih privatizacionih i koncesionih ugovora, preispitivanje i konfiskacija nelegalne imovine, je sledeći uslov za ekonomski rast, socijalno blagostanje i ukupan prosperitet Crne Gore.

Sveobuhvatne, inkluzivne, strukturne i sektorske reforme treba da obezbijede divzifikaciju održive ekonomije i stvaranje uslova za inteziviranje preduzetničke inicijative i održivih investicija.

Racionilizacija i profesionilizacija javne uprave, nulta tolerancija prema korupciji, efikasna borba protiv sive ekonomije, konkurentna i stimulatuvna poreska politika će dalje doprinijeti stvaranju povoljnog ambijenta za preduzetničku inicijativu.

Pokretanje velikog, sistemskog, pametnog, dinamičkog i održivog investicionog ciklusa treba da bude najvažniji elemenat nove ekonomske politike i progressa.

Veliki investicioni ciklus se mora realizovati na krajnje znaven način, uvažavajući crnogorsku pamet, konsenzus oko rešenja i prioriteta, prirodne resurse, globalni kontekst, nove politike EU, cost-benefit analize, zakonske i stručne procedure, što bi omogućilo njihovu dugoročnu održivost i maksimalne ekonomske efekte, te onemogućilo dalju devastaciju resursa i negativne efekte.

U cilju postizanje maksimalnih investicionih rešenja i efekata neophodno je formirati naučne i finansijske institucije. „Institut za razvoj Crne Gore“, koji bi okupio sve naučne i stručne kapacitete po pojedinim oblastima, bi predlagao pravce razvoja, izrađivao strategije i projektnu dokumentaciju. „Razvojna banka Crne Gore“, „Fond za Crnu Goru“, „Garantni fond“, zajedno sa institucijama na tržištu kapitala, komercijalnim bankama, EU-fondovima i međunarodnim finansijskim institucijama, bili bi finansijska podrška izrade projektna dokumentacije i njihovu realizaciju.

Treba imati u vidu da EU bespovratno, u velikom procentu, finansijski podržava realizaciju tkz. zrelih projekata, posebno u energetici i saobraćaju.

Investicioni ciklus treba, prije svega, realizovati u oblasti energetike, saobraćaja, turizma, industrije, poljoprivrede. U predlogu koji determiniše ovaj amandman su navedeni projekti koji su od primarnog značaja. Nivo navedenih aktivnosti omogućava dugoročnu održivost i maksimalne efekte, te kvalitetnu proceduru kojom se postižu takvi efekti.

Amandmanom nijesu obuhvaćeni kapitalni investicioni projekti u turizmu, ekologiji i poljoprivredi, koje treba realizovati na drugačiji način, počev od izrade Prostornog plana Crne Gore.

Izradom validne tehničke dokumentacije i postizanje stanja tkz. zrelosti projekta, moguća je njegova realizacija sa minimalnim finansijskim troškovima, te dobijanje bespovratnih sredstava od fondova EU i najpovoljnijih kreditnih uslova.

Prema Tehničkom izvještaju - Procjenja upravljanja javnim investicijama u Crnoj Gori, sačinjen od strane Međunarodnog monetarnog fonda, jun 2022. godine, su iznijeti mnogi stavovi. Tvrdi se da javne investicije moraju da imaju značajnu ulogu u ekonomskom oporavku Crne Gore, da najnovija kretanja kapitalne potrošnje i kapitala ukazuju da postoji prostor za unapređenje efikasnosti javnih investicija, da je ograničen spisak prioriteta projekata, da je neophodno razvijati snažniji okvir upravljanja javnim investicijama, da će se mnogo više doprinijeti ekonomskom oporavku ako bi se preduzele određene aktivnosti za poboljšanje okvira za upravljanje javnim investicijama, u dijelu planiranja, lokacije i implementacije. U dijelu planiranja, neophodna je bolja koordinacija dokumentacije za strateško planiranje, poboljšanje procesa procjene projekata i detaljnog razmatranja koji treba da obezbijede koje javne investicije ne treba da dovode do povećanja fiskalnih rizika, ili ugrožavanja fiskalne odgovornosti. U dijelu lokacije, neophodno je poboljšanje odabira projekata sa prioritetima i pouzdanim srednjoročnim razvojem. U fazi implementacije, upravljanje portfolijumom i projektima se mora ojačati kako bi se izvršavanjem projekata smanjili troškovi i postigli puni efekti.

Vlasnički odnosi u novim velikim investicijama treba da budu javni, javno-privatni i privatni. Pri čemu privatni mogu biti trajni ili dati na koncesiju na određeni period. U oblasti energetike sve investicije moraju biti javne, dok u saobraćaju, turizmu ili reindustrijalizaciji mogu biti sve tri varijante, zavisno od cost-benefit analize.

Država može direktno učestvovati u finansiranju javnih investicijama sredstvima iz budžeta ili zaduženjem ili na drugi način - izdavanjem garancija. U ovim amandmanima je predložena varijanta izdavanje garancija za održene javne investicije.

Iznos od 43 miliona eura, koji je naveden kao novo zaduženje Crne Gore za izradu projektne dokumentacije, biće mnogo manji, imajući u vidu dosadašnju praksu podrške i dobijanje bespovratnih sredstava od EU i drugih činilaca.

Takođe izradom tzv. zrelih projekata bi se zadovoljili kriterijumi za značajniju podršku velikim investicijama, bilo od strane EU-fondova, međunarodnih finansijskih institucija ili komercijalnih banaka.

Ono što je takođe značajno, da pri zapažanju stepena analitičnosti kod izrade projektne dokumentacije, počev od studije opravdanosti, preko idejnog do glavnog projekta, bi se eliminisala svaka greška i političanske odluke, kao što je bio slučaj sa nekim aktuelnim investicijama, a koje će Crnu Goru koštati trajnim gubljenjem pojedinih najznačajnijih resursa, povećanjem ulaganja za više stotina miliona eura i mnogo manjim pozitivnim efektima.

Na ovaj način bi se isto tako, kroz transparentan institucionalni rad, svele na minimum koruptivne i protivzakonite radnje.

Crna Gora danas nema strateških dokumenata koji su međusobno usaglašeni i koji su u saglasju sa novim politikama EU. Zato je potrebno da se paralelno i uz puno saglasje projektne dokumentacije koja je data u amandmanu usvaja sa Prostornim planom Crne Gore, Nacionalnim energetske i klimatskim planom, Strategijom razvoja energetike, Strategijom razvoja saobraćaja, Strategijom reindustrijalizacije i IT razvoja i drugim dokumentima.

Finansijska sredstva u iznosu od 2.250 miliona €, kao državne garancije za realizaciju određenih projekata, za srednjoročni period, biće u značajno manjem iznosu jer su u pitanju projekti iz obnovljivih izvora energije i visoke ekonomske opravdanosti, za koje EU i mnoge finansijske institucije daju značajnu podršku.

Predloženi amandman sadrži rješenja koja su u saglasju sa dominantnim stavovima učesnika dva okrugla stola posvećena ekonomiji i energetici, održana u Skupštini Crne Gore, a kojima su prisustvovali vodeći stručnjaci iz različitih naučnih disciplina, univerzitetski profesori, ministri, rukovodioci nadležnih institucija, socijalni partneri i NVO aktivisti.

Kao rezime, usvajanjem predloženih amandmana i puna njihova implementacija, će ekonomski preporoditi Crnu Goru, pokrenuti domaću pamet, velike investicije, tražnju, ponudu, stvoriti brojna radna mjesta, rast BDP, veću poresku osnovu, unaprijediti socijalni status građana, konkurentnost ekonomije, proizvesti suficit budžeta. Srednjoročno bi BDP rastao čak iznad 10%!

AMANDMAN 2

U članu 14 Predloga Zakona o Budžetu Crne Gore za 2023. godinu, poslije stava 1 dodaje se novi stav koji glasi:

„Država će se u 2023. godini zadužiti, kada se stvore neophodne zakonske i ostale pretpostavke, za potrebe finansiranja programa u okviru Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, kojim će se u većoj mjeri postići samodovoljnost u hrani i unaprijediti ekološka poljoprivreda, u ukupnom iznosu od 35.000.000,00 eura.

U skladu sa navedenim vrši se prenumeracija stavova.

OBRAZLOŽENJE

Potrebna finansijska sredstva u iznosu do 35.000.000,00 eura će se obezbijediti na način kao iz člana 15. Iznos sredstava biće značajnije manji finansijskom podrškom EK i od drugih subjekata i kroz veću iskorišćenost IPARD programa.

Pitanje samodovoljnosti u kumulativnim potrebama i proizvodnji hrane je pitanje opstanka Crne Gore. Polazeći od činjenice da poljoprivredno-prehrambeni sektor je od izuzetne važnosti, da su prisutni negativni demografski trendovi, zapuštena sela, devastirani i neiskorišćeni resursi, da nam je čak više od 70% površine neobrađeno, da je produktivnost na crnogorskim farmama mnogostruko manja, da nam je ogroman deficit u spoljno-trgovinskoj razmjeni hrane, da su nam neophodne istinske reforme u ovom, jednom od najznačajnijih resursa, da moramo postići u srednjoročnom periodu kumulativnu samodovoljnost u hrani i piću, iznos predviđen Budžetom za 2023. godinu od 52.393.562,78 eura ukupnih izdataka je predlogom ovog amandmana povećan za iznos od 35.000.000,00 eura. Čak i ova sredstva su nedovoljna za istinske reforme, pa nam je u budućnosti potrebno da tekući izdaci za sektor poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede budu u doglednom periodu mnogo veći od 100 miliona eura.

Treba istaći da će se u budućnosti proizvodnja i cijena hrane na globalnom tržištu sve više usložnjavati, bilo da su u pitanju klimatske promjene ili ratovi čije oružje je postala i hrana.

Takođe, Crna Gora, sa oko 2% godišnjeg izdvajanja iz budžeta za podršku poljoprivredi, najmanje izdvajala u regionu, a neuporedivo manje kad je u pitanju Evropska unija. Tako zemlje u regionu izdvajaju više od 5% godišnjeg budžeta, a u EU taj iznos je čak i 40%. Postavlja se pitanje, kako će naši poljoprivredni proizvođači biti konkurentni u odnosu na okruženje ili sa EU proizvođačima.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede je zajedno sa poljoprivrednim proizvođačima projektovalo mnoge aktivnosti i predložilo da Agrobudžet za 2023. godinu bude u iznosu od 88 miliona eura, međutim, došlo je do korekcije na iznos na 52 miliona eura, čime je doveden u pitanje opstanak dostignutog nivoa, koji je minimalan, a time i opstanak i ovako niske poljoprivredne aktivnosti u Crnoj Gori. Uvećanje budžetskih sredstava na nivo od 83 miliona eura poljoprivredi će se vrlo brzo efektivirati, posebno ukoliko ga prate i sveobuhvatne reforme u ovom izuzetno važnom sektoru.

Podaci da je u prethodna tri kvadranta ove godine u odnosu na isti period prethodne godine, izvoz porastao za 218 miliona eura a uvoz za 809 miliona eura, te da se taj rast deficida značajno odnosi na poljoprivredne proizvode proizveden većom tražnjom, od preko 400 miliona eura, što upućuju na potrebu usvajanja ovog amandmana i reforme u poljoprivrednom sektoru.

AMANDMAN 3

U članu 20, Org. Kod 41 506 - Uprava za kapitalne projekte, Program 19 040, Potprogram 19 040 KO1, Izgradnja i rekonstrukcija objekata u oblasti nauke, dodaje se nova aktivnost 19 040 KO1 004, Projekat Institut za razvoj Crne Gore u iznosu od 2.000.000,00 eura.

Potrebna finansijska sredstava će se obezbijediti iz Tekuće budžetske rezerve (organizacioni kod 4710) u iznosu od 2.000.000,00 eura.

OBRAZLOŽENJE

Danas u zemljama Evropske unije i svijetu, bez obzira da društveno uređenje, postoje mnogobrojni instituti za razvoj na državnom nivou, zatim za pojedine regione ili sektorske i društvene politike. Cilj im je da se na organizovan način, po pojedinim prioritetnim pitanjima, okupi sva relevantna domaća pamet, da se ona, ukoliko je potrebno, unaprijedi sa pojedinim svjetskim ekspertima, te da se donesu optimalne odluke i pravci razvoja, nudeći punu dokumentaciju u svim fazama i svim odgovorima. Na ovaj način se dolazi i do opšteg stručnog i društvenog konsenzusa koji je u saglasju sa politikama Evropske unije i naprednim trendovima u svijetu.

Dosadašnja praksa u Crnoj Gori je obilovala mnogobrojnim negativnostima, bilo da su u pitanju pravci razvoja, usvojena rešenja ili strateška dokumenta, a nerijetko su se kršili pozitivni zakonski propisi u cilju nečijeg privatnog interesa, a sve u suprotnosti sa politikom Evropske unije i trendovima u svijetu. Takođe, takva strateška dokumenta i projektna dokumentacija je koštala građane Crne Gore, mnogostruko više od realne cijene tih usluga. Dešavalo se da pojedinci, besplatno izrade tehničku dokumentaciju sa ciljanim rešenjem, da bi kasnije to mnogostruko naplatili.

Osnivanje Instituta za razvoj Crne Gore je od najvećeg interesa za Crnu Goru. Na taj način bi se animiralo i objedinilo svo znanje koje imamo u Crnoj Gori, usmjerila i podržala kreativna energija, sve u cilju dugoročne održive valorizacije resursa, strvaranja konkurentne privrede i industrije, unapređenja postojećih i uvođenja savremenih tehnologija, te dobijanja proizvoda sa visokom dodatnom vrijednošću i otvaranja novih radnih mjesta.

Osnivanje Instituta za razvoj Crne Gore je bilo predviđeno agendom rada 42. Vlade Crne Gore, najavljeno i sa budžetom za 2021. godinu, hvaljeno od tadašnjih premijera i ministara kao izuzetno rešenja. Takođe, postoji širi naučni i stručni konsenzus o neophodnosti njegovog formiranja. Prostorno može biti lociran u zgradi zajedno sa Tehnološkim parkom, kao što je planirano u prethodnih desetak godina od kada sam inicirao osnivanje ove značajne institucije ili dogradnjom još jednog sprata.

ZAKLJUČAK

Zadužuje se Vlada Crne Gore, da u cilju realizacije zaduženja definisanih članom 14 Zakona o budžetu Crne Gore za 2023. godinu, do kraja prvog kvartala 2024. godine, obezbijedi neophodne zakonske i ostale pretpostavke, koje se odnose na finansiranje izrade projektne dokumentacije za realizaciju kapitalnih projekata u iznosu do 43.000.000,000 eura i na finansiranje programa za potrebe Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede u iznosu od 35.000.000,00 eura.

OBRAZLOŽENJE

Zaključak se predlaže u cilju operacionalizacije člana 14 Predloga zakona o budžetu Crne Gore za 2023. godinu, a koji se, između ostalog, odnosi na zaduženja za kapitalne projekte i finansiranje programa u okviru Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede.